

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ ДОШКІЛЬНОЇ ТА
ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

**ВИКОРИСТАННЯ НЕЙРОВПРАВ У РОБОТІ З ДІТЬМИ
СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: студентка 212 групи
Спеціальності 012 Дошкільна освіта
Освітньо-професійної (наукової)
програми 012 Дошкільна освіта
Тетяна ПАВЛИХА
Керівник: канд. пед. наук,
доцентка Олена АНІСІМОВА

Івано-Франківськ - 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи сенсорно-пізнавального розвитку дитини дошкільного віку.....	6
1.1. Вимоги Базового компонента дошкільної освіти щодо сенсорно-пізнавального розвитку старших дошкільників.....	6
1.2. Психологічні особливості пам'яті дітей дошкільного віку.....	9
1.3. Можливості використання нейроігор в роботі з дошкільниками.....	12
РОЗДІЛ 2. Експериментальне дослідження сенсорно-пізнавального розвитку дітей старшого дошкільного віку	20
2.1. Діагностика сенсорно-пізнавального розвитку дітей старшого дошкільного віку.....	20
2.2. Педагогічні умови сенсорно-пізнавального розвитку дітей старшого дошкільного віку	28
2.3. Результати педагогічного дослідження.....	30
ВИСНОВКИ.....	40
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	43
ДОДАТКИ.....	48
Додаток А. Анкета для вихователів	48
Додаток Б. Ігри для розвитку пам'яті у дітей дошкільного віку...	49
Додаток В. Приклади невроправ для дошкільників.....	50

ВСТУП

Основною метою дошкільної освіти є виховання особистості, у якої сформовано світогляд, впевненість у собі, почуття власної гідності, емоційну чутливість та вольові риси характеру.

Останнім часом у дошкільних закладах спостерігається зростання кількості дітей, які стикаються з труднощами в адаптації та навчанні, мають різні порушення або затримку мовного розвитку. Для вирішення цих проблем необхідно проводити комплексну роботу.

Період дошкільного дитинства є найсприятливішим для накопичення уявлень про світ, формування і вдосконалення діяльності органів чуття. Здатність фіксувати, аналізувати, інтерпретувати велику кількість інформації про світ і себе суттєво впливає на розумові здібності дитини. Розвиток сенсорно-пізнавальної сфери дошкільника засобами нейроігор постає як гармонійне доповнення.

Сучасні тенденції в дошкільній освіті включають перехід від традиційних методів виховання та навчання до більш інноваційних. Зокрема, важливу роль відіграє кінезіологія. Використання нейроігор у роботі з дошкільниками є ефективним підходом, оскільки вони спрямовані на активізацію роботи мозку.

Використання кінезіології, а саме невроправ, в корекційній і педагогічній роботі вивчали: Е. Анищенкова, Р. Бабушкіна, Г. Волкова, О. Макаренко, О. Яшина та інші.

Засновником кінезіології вважають Джорджа Гудхарда, який у 1964 році опублікував книгу «Прикладна кінезіологія». Його послідовниками стали такі науковці, як Алан Бердал, Леонард Вільямс, Джон Даймонд та інші, які розвинули науку, що вивчає взаємозв'язок між роботою м'язової системи та психоемоційним станом людини.

Актуальність й педагогічна значущість проблеми зумовили вибір теми магістерського дослідження: *«Використання невроправ у роботі з дітьми старшого дошкільного віку»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дослідження виконувалося в межах науково-дослідної теми кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету «Психолого-педагогічна підготовка фахівців дошкільної та початкової освіти у умовах кризових викликів суспільства».

Мета дослідження. Визначити та обґрунтувати можливості використання нейровправ у роботі з дітьми старшого дошкільного віку

Відповідно до поставленої мети було окреслено такі **завдання**:

1. Представити вимоги Базового компонента дошкільної освіти щодо сенсорно-пізнавального розвитку старших дошкільників.
2. Визначити психологічні особливості пам'яті дітей дошкільного віку та можливості використання нейроігор в роботі з ними.
3. Здійснити діагностику сенсорно-пізнавального розвитку старших дошкільників.
4. Представити педагогічні умови сенсорно-пізнавального розвитку старших дошкільників та перевірити їх ефективність.

Об'єкт дослідження – освітній процес закладу дошкільної освіти

Предмет дослідження – педагогічні умови сенсорно-пізнавального розвитку старших дошкільників.

З метою реалізації завдань дослідження, забезпечення вірогідності результатів було використано такі теоретичні та методи: теоретичні – опрацювання публікацій з актуальних проблем дошкільної освіти; емпіричні – спостереження за тим, як відбувається освітній процес у закладі дошкільної освіти та аналіз його результатів; педагогічний експеримент; кількісний та якісний аналіз експериментальних даних.

Наукова новизна дослідження: представлено педагогічні умови сенсорно-пізнавального розвитку старших дошкільників та досліджено їх ефективність.

Практична значущість дослідження визначається тим, що

запропоновано різноманітні варіанти використання нейровправ з метою розвитку сенсорно-пізнавальних здібностей старших дошкільників.

Результати дослідження можуть бути використані в підготовці фахівців галузі дошкільної освіти в процесі викладання курсу «Дошкільна педагогіка», «Теорія і методика формування елементарних математичних уявлень» та в післядипломній освіті педагогів дошкільного фаху.

Апробація результатів дослідження. Апробацію одержаних результатів здійснено шляхом їх оприлюднення на засіданнях кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1.

Теоретичні основи сенсорно-пізнавального розвитку дитини дошкільного віку

1.1. Вимоги Базового компонента дошкільної освіти щодо сенсорно-пізнавального розвитку старших дошкільників

У Базовому компоненті дошкільної освіти визначено державні вимоги до рівня освіченості, розвитку та виховання дітей віком шести-семи років, які є кінцевими показниками компетентностей, що мають бути набуті випускником закладу дошкільної освіти перед вступом до школи [2].

Цей документ спрямовує зусилля педагогів, психологів та батьків на розвиток творчих здібностей дитини, які мають унікальні особливості на цьому етапі життя. Це також включає своєчасну підтримку індивідуальних досягнень дитини та забезпечення психологічного і педагогічного супроводу в процесі її розвитку.

Кінцевим результатом освітнього процесу дошкільного закладу є формування компетентностей у дитини, які проявляються в різних видах діяльності. Дитина вважається компетентною, коли вона має знання, розуміння, вміння, свідомість, здатність, дотримується правил, застосовує навички, висловлює своє ставлення та здатна оцінювати різні ситуації, вирішувати їх творчо [14].

Якісний розвиток всіх психологічних досягнень дитини, що описується терміном «дошкільна зрілість», включає здатність дитини проявляти особистісну активність у всіх специфічно дитячих видах діяльності. Це включає ігрову, пізнавальну та художньо-образну діяльність (малювання, ліплення, аплікація, конструювання, спів, слухання музики, хореографічні рухи, танці, інсценізація) як на репродуктивному рівні, так і на творчому [6, с.15].

Компетентність дошкільників у розумовій діяльності проявляється їх здатністю: розмірковувати, аналізувати, порівнювати, узагальнювати, обчислювати, класифікувати, впорядковувати висловлювання та висувати елементарні гіпотези.

Освітній напрям «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» Базового компонента дошкільної освіти передбачає формування у дітей дошкільного віку уявлень та еталонів, які відображають ознаки, властивості та взаємозв'язки предметів і об'єктів навколишнього світу [2].

Основою цих здібностей є набуті дитиною особисті сенсорні досвіди. Саме тому найбільша частина змісту освітнього напрямку «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» зосереджена на «Сенсорних еталонах».

Сучасні умови вимагають створення сприятливого середовища для оволодіння дитиною початковими формами дослідження, експериментування та винахідництва. Це сприяє розвитку уміння формулювати запитальні речення, самостійно вивчати навколишній світ і радіти власним відкриттям [8, с.11].

Сенсорний розвиток є ключовою складовою пізнавального розвитку дитини. Для кожного вікового етапу визначено завдання сенсорного виховання, які відповідають рівню розвитку сприйняття та сприяють переходу до більш складних етапів.

Сенсорно-пізнавальний підхід спрямований на інтеграцію дошкільної освіти, формування у дітей навичок дослідницької діяльності, базових математичних уявлень, цілісного сприйняття світу та компетентної поведінки в різних життєвих ситуаціях.

Основним завданням сенсорного виховання дітей віком 3-4 роки є розвиток у них уявлень про загальноприйняті еталони як засоби пізнання реальних предметів. Дітей цього віку навчають розпізнавати та співвідносити еталонні властивості з реальними об'єктами. Це

здійснюється через дидактичні ігри та вправи, під час яких діти знайомляться з геометричними фігурами, аналізують колір, форму, розмір та властивості матеріалів.

Сенсорне виховання дітей віком 5-6 років спрямоване на розвиток перцептивних дій, які допомагають вирішувати складні пізнавальні завдання. Це включає аналіз форми предметів за допомогою різних зразків, визначення можливостей переміщення предметів у просторі, оцінку їх пропорцій, а також виконання узагальнення, класифікації, порівняння і зіставлення [38, с. 19].

Загальні критерії оцінювання сенсорно-пізнавального розвитку дитини включають такі аспекти, як володіння операціями класифікації, серіації, порівняння, співвідношення «частина-ціле» та елементарні понятійні узагальнення.

Передбачається здатність дитини:

- Виділяти та порівнювати ознаки різних предметів і явищ;
- Підбирати предмети за кольором та розміром;
- Розкладати предмети у порядку збільшення або зменшення певної ознаки;
- Об'єднувати предмети у групи, орієнтуючись на виділену істотну ознаку.

Пізнавальна компетентність дитини оцінюється за такими показниками:

- Свідоме використання узагальнених словесних означень;
- Здатність планувати власні дії та регулювати їх виконання;
- Вміння приймати пізнавальні завдання;
- Аналіз зразків, виділення істотних елементів та принципів побудови, а також вміння керуватися ними під час виконання завдання;
- Планування дій за допомогою інструкцій дорослого;
- Самостійність під час виконання завдань;

· Оволодіння узагальненими методами діяльності, виявлення вміння створювати оригінальні вироби, конструкції та малюнки за допомогою різних матеріалів;

· Здатність реалізувати власні ідеї, ефективно використовуючи різні матеріали та способи дій, відчуття задоволення від власного успіху;

· Аналіз та міркування під час спостережень над явищами та об'єктами, формулювання гіпотез;

· Ініціативність та бажання експериментувати з новими матеріалами з метою пізнання, наявність питань дослідницького характеру [9, 18, 31, 32].

Отже, згідно з державним стандартом та програмами розвитку дитини дошкільного віку («Дитина», «Впевнений старт», «Українське дошкілля», «Дитина у дошкільні роки»), сенсорно-пізнавальний розвиток посідає чинне місце. Важливо сприяти формуванню у дітей спостережливості, кмітливості, допитливості, логічного мислення та креативності у всіх її проявах.

1.2. Психологічні особливості пам'яті дошкільників

Дошкільний вік є важливим періодом розвитку дитини. У цей час відбувається інтенсивне формування особистості та її пізнавальних процесів, зокрема пам'яті.

Людина не може бути байдужою до навколишнього світу, і всяка людська активність базується на процесі пізнання, тобто відображенні в психіці реальної дійсності. Процес пізнання починається з відчуттів та спостережень, проходить стадії уявлень і пам'яті, перетворюється в мислення та завершується прийняттям рішень і виконанням дій.

Для досягнення вищого рівня розвитку, дитина повинна засвоїти знання про навколишній світ, опанувати норми поведінки, а також набути певні навички і вміння. Всі ці процеси тісно пов'язані з роботою

пам'яті. Без здатності запам'ятовувати те, що вона сприймає, переживає і робить, психічний розвиток дитини був би неможливим [34].

Ще в давнину люди усвідомлювали важливість пам'яті. Есхіл, через уста Прометея, проголосив: «Послухай, що я зробив для людей. Я придумав числа, навчив їх складати слова і надав їм пам'ять». У стародавніх греків богиня пам'яті Мнемозина вважалася матір'ю всіх муз.

На різних етапах історії людства роль пам'яті змінювалася. В давнину, коли писемність ще не була поширена, вимоги до міцності та точності запам'ятовування і збереження досвіду були надзвичайно високими [39].

Сучасна людина не здатна буквально відтворювати все, що сприймає, через величезний обсяг інформації. Це призвело до змін у підходах до навчання. Раніше головною метою було запам'ятовування та відтворення інформації, а тепер основний акцент робиться на розвиток мислення.

Проблема пам'яті залишається в центрі уваги як зарубіжних, так і вітчизняних психологів. Сутність і закономірності пам'яті розглядаються через призму асоціативної, когнітивної та діяльнісної теорій пам'яті. Відмінності у поглядах на пам'ять обумовлені різним розумінням її природи. Вітчизняні дослідники розглядають пам'ять як процес запам'ятовування, зберігання, відтворення та забування різноманітного досвіду.

Проблему розвитку пам'яті в дошкільному віці досліджували Л.С.Виготський, П.І.Зінченко, З.М.Істоміна, Є.Д.Кажерадзе, О.М.Леонтьєв, Г.О.Люблінська, А.О. Смирнов та інші психологи [33].

У підручнику Т. Поніманської «Дошкільна педагогіка» дається таке визначення: «Пам'ять – процеси фіксування, зберігання, відтворення, забування індивідом його попереднього досвіду» [30, с. 183].

Вона впливає на багато психічних процесів особистості, таких як мислення.

Існують такі види пам'яті:

- Довільна: людина свідомо примушує себе запам'ятати щось за допомогою волі. Цей вид пам'яті формується у дітей у віці 4-5 років.
- Мимовільна: відбувається без свідомих зусиль людини [17].

Пам'ять використовується людиною з самого народження, що підтверджується можливістю вироблення умовних рефлексів, наприклад, реакції на положення під час годування. Дитина у два місяці вже впізнає матір. Ця початкова нерозчленована реакція з розвитком інших пізнавальних процесів і накопиченням досвіду вдосконалюється. Наприкінці першого півріччя життя впізнавання поширюється на все оточення і доповнюється здатністю відтворювати образи предметів. Дитина починає шукати зниклий з поля зору предмет, а згодом і реагувати на названий предмет. Образна пам'ять виразно проявляється на восьмому місяці життя.

Засвоєння мови в ранньому дитинстві значно розширює можливості пізнавальної діяльності та сприяє розвитку словесно-логічної пам'яті. Пам'ять стає більш стійкою та міцною, збільшується тривалість зберігання запам'ятованого. Хоча мимовільна пам'ять все ще домінує, поступово починає з'являтися і довільне запам'ятовування.

Для дошкільного віку характерний інтенсивний розвиток мимовільної пам'яті, що значною мірою підтримується ігровою діяльністю. Діти починають сприймати предмети не лише за зовнішніми, а й за внутрішніми, істотними властивостями та зв'язками. Розвиток цілеспрямованої діяльності та мовлення поступово призводить до формування довільної пам'яті. Це є одним з основних досягнень дошкільного періоду, що відкриває шлях до успішної навчальної діяльності в школі [4].

Розвиток мови сприяє засвоєнню абстрактних понять і закономірностей, що приводить до формування поняттєвого логічного мислення.

Аналіз досліджень розвитку пам'яті показав, що в дошкільному віці переважає мимовільна образна пам'ять. Пам'ять все більше інтегрується з мовленням і мисленням, набуваючи інтелектуального характеру. Формуються елементи довільної пам'яті як здатності до регуляції цього процесу спершу за допомогою дорослих, а згодом і самостійно. Психологи також відзначають, що складаються передумови для перетворення процесу запам'ятовування в особливу розумову діяльність для оволодіння логічними методами запам'ятовування. З накопиченням і узагальненням досвіду поведінки і спілкування з дорослими та однолітками, розвиток пам'яті дошкільника стає невід'ємною частиною розвитку його особистості.

Питанням запам'ятовування дошкільників у різних видах діяльності присвячені дослідження П.І.Зінченка, З.М.Істоміної та А.О.Смирнова. Аналіз цих досліджень показав, що запам'ятовування у дітей має більший ефект під час гри, ніж у ситуації лабораторного дослідження [37].

Під час виконання мнемічних задач дошкільниками у різних видах діяльності (грі, праці, слуханні розповіді, лабораторному досліді) виявилася найменша продуктивність безпосереднього (короткочасного) запам'ятовування. Однак показники запам'ятовування значно зростали з віком саме в цих умовах, а також під час слухання розповіді. У молодших дітей ефект запам'ятовування в цих дослідках був помітно нижчим, ніж під час гри та занять з праці [12].

1.3. Можливості використання нейроігор в роботі з дошкільниками

Дошкільний вік є періодом, коли гра відіграє ключову роль, будучи основною діяльністю дитини. Для вихователів у закладах

дошкільної освіти важливо під час гри формувати навички та вміння, а також передавати знання дітям. Дидактична гра виконує ці функції, сприяючи вдосконаленню всіх психічних процесів, розвитку самостійності, ініціативності та цілеспрямованості [19, с. 174].

Для старших дошкільників особливо важлива розумова діяльність, оскільки вони готуються до шкільного навчання. Однак подача знань у цікавій формі, формування вміння вчитися та інтересу до навчання, а також здатність зосереджувати увагу на певний час – це мистецтво, яке вимагає розуміння вікових особливостей та педагогічної майстерності від вихователя.

Дидактична гра дозволяє дитині утримувати увагу на навчальних завданнях, формуючи бажання вчитися. Старші дошкільники, в навчанні та вихованні яких використовували дидактичні ігри, будуть добре підготовлені до школи. Вони легко виконують навчальні завдання і роблять це із задоволенням, оскільки розуміють їх сутність і ціль [23, с. 44].

Гімнастика для мозку у педагогіці також відома як кінезіологічні вправи. Кінезіологія походить від грецьких слів «кинезис» – рух і «логос» – знання, і це прикладна наука, спрямована на розвиток розумових здібностей через виконання специфічних завдань. Вона сприяє збалансованому розвитку обох півкуль головного мозку і виникла в 60-х роках минулого століття, тому можна вважати її відносно молодого наукою [40].

Існує велика кількість кінезіологічних вправ, зокрема невровправ та нейрогімнастики, які можна використовувати в освітньому процесі ЗДО.

Пол і Гейл Деннісон створили спеціальні вправи, що покращують освітній процес. Вони дослідили можливості фізичних рухів, які сприяють успішному розвитку та навчанню дитини.

Рухи з комплексу програми «Гімнастика мозку» покращують слух, швидкість реакції та відчуття рівноваги. Програма складається з 26 вправ, які можна застосовувати як для дітей дошкільного віку, так і для дорослих [22, с. 244].

На сьогодні розроблено багато нейровправ різної складності для дітей. Головна вимога до цих вправ полягає в тому, що вони повинні виконуватись асинхронно, тобто коли одна рука робить один рух, інша – інший. Ці вправи відновлюють порушені міжпівкульні зв'язки та баланс функціональної асиметрії мозку, поліпшують обробку інформації та включають перехресні рухи. Міжпівкульні нейронні зв'язки з'являються тільки під час тренування та виконання цих вправ. Якщо вправа виконується добре та доведена до автоматизму, її слід замінити іншою або ускладнити.

Нейродинаміка – це рівень мозкової активності, який можна порівняти з батарейкою, що забезпечує енергію. Коли «батарейка» заряджена, дитина здатна зосереджено виконувати завдання, добре чути, бачити та запам'ятовувати інформацію. Коли «батарейка» розряджається, дитина починає втомлюватися, відволікатися та не сприймати інформацію належним чином [20].

Нейробіка – це своєрідна розумова гімнастика або аеробіка для мозку, спрямована на покращення розумової діяльності. Вона включає вправи, які активують роботу всіх п'яти органів чуття одночасно. Це комплекс простих завдань, які сприяють поліпшенню пам'яті, забезпечують додаткову енергію та підвищують здатність мозку до ефективної роботи в будь-якому віці.

Термін був введений американським нейробіологом Лоуренсом Катцем. Нейробічні вправи дуже прості й доступні для виконання будь-якою людиною, в будь-який час і в будь-якому місці. Основна ідея полягає в тому, щоб звичайні речі робити незвичним способом [20].

Наприклад: пересуватися по дому із заплющеними очима; писати

лівою рукою (якщо людина правша); змінити звичний маршрут; вдихати та смакувати аромат їжі, квітів, парфумів; визначати речі на дотик (наприклад, номінал монети); виконувати малознайому роботу; відповідати нестандартно на звичні запитання тощо.

Незвичайні дії, відчуття, запахи та обстановка стимулюють утворення нових нервових зв'язків, що сприяє розвитку інтелектуальних здібностей. Тренувати свій мозок можна і потрібно в різних умовах: вдома, в дорозі або під час прогулянки. Для підтримки активності мозку часто рекомендують вправи для розвитку пам'яті, вирішення логічних головоломок, розгадування кросвордів тощо. Важливо щодня змінювати рутинні та шаблонні дії на нові, незвичні, що залучають один або декілька органів чуття, тобто виконувати звичні завдання незвичним способом. Основні цілі розумової гімнастики – стимуляція роботи мозку та тренування пам'яті [7, с. 10].

Нейродоріжки – це набір нейровправ для дошкільників, які спрямовані на розвиток обох півкуль мозку та їх взаємодії. Комплект містить 6 аркушів із завданнями, які дитина повинна виконувати одночасно обома руками. Дітям пропонується пройти нейродоріжки різної складності, рухаючи руками в одному напрямку, у протилежних напрямках, а також поєднуючи ці рухи. Така діяльність є своєрідним фітнесом для мозку, оскільки вимагає додаткової активації мозкової діяльності, сприяє утворенню нових нейронних зв'язків та гармонійній роботі обох півкуль [21, с. 12].

Це позитивно впливає на розвиток уваги, швидкість засвоєння інформації, гнучкість у її обробці, оптимізацію нервової системи та загальну працездатність дитини, що є важливим для підготовки до школи. Виконання таких вправ корисне для підвищення розумової активності, інтелектуального розвитку, покращення мислення та пам'яті.

Нейровправи для дітей – це психологічні методи, які базуються на принципах нейропластичності та психотерапії для покращення розвитку

дитини. Вони спрямовані на підтримку та покращення фізичного, когнітивного, соціального та емоційного розвитку. Ці методи активують нейронні шляхи в мозку, сприяючи формуванню нових нейронних зв'язків і розвитку навичок.

Кожна вправа стимулює певну ділянку мозку, поєднуючи думку і рух. Це дозволяє сприймати нову інформацію більш цілісно і природно, що сприяє кращому її запам'ятовуванню. Крім того, вправи для мозку розвивають координацію рухів і психофізичні функції.

Таким чином, вдосконалення розумових та інтелектуальних процесів варто починати з розвитку рухів тіла і пальців. Ще однією перевагою нейропсихологічних занять є їх накопичувальний ефект, який сприяє розвитку логічного мислення та підвищує загальну розумову діяльність. Важливо правильно виконувати всі прийоми і рухи. Під впливом нейропсихологічних вправ в організмі дитини відбуваються позитивні комплексні зміни.

Гімнастика для мозку складається з простих вправ, що досить легко виконувати, тому її можна включати в режим дня як для дітей, так і для дорослих. Перевагою є те, що її можна проводити практично в будь-який час і в будь-якому місці. Цей комплекс вправ спрямований на покращення взаємодії між півкулями головного мозку [40].

Мозок має складну структуру, яку складають дві півкулі, кожна з яких відповідає за певні види діяльності. Права півкуля регулює координацію рухів, сприйняття простору, гуманітарний розвиток і креативність, тоді як ліва відповідає за аналітичні здібності, математику, логіку і мову. Діяльність півкуль координується мозолястим тілом, системою нервових волокон, яка передає дані між ними. Порушення в цій системі може призвести до дисбалансу між півкулями, що може впливати на просторову орієнтацію та розвиток обох півкуль [34].

Нейроігри – це комплекс різноманітних вправ, спрямованих на розвиток різних структурних ділянок мозку. Вони допомагають у

покращенні мовлення, логічного мислення, творчого потенціалу, пам'яті та уваги. Основною метою нейроігор є розвиток міжпівкульних зв'язків.

Ці ігри є швидкими та динамічними формами діяльності, спрямованими на розвиток дрібної моторики та мовлення у дітей. Вони мають такі цілі для дошкільнят: розвиток міжпівкульних зв'язків, синхронізацію роботи обох півкуль головного мозку, координацію рухів, моторне планування, поліпшення розумової діяльності, розвиток дрібної та загальної моторики, зменшення втомлюваності, підвищення працездатності, покращення уваги, пам'яті, швидкого відтворення інформації, зняття стресу та напруження, а також попередження порушень, пов'язаних зі сприйняттям простору та часу.

Гімнастика для мозку складається з невеликого набору вправ, що досить легко виконувати, тому її можна інтегрувати в розклад як для дітей, так і для дорослих. Зручно також те, що тренування можна проводити практично в будь-який час і без прив'язки до конкретного місця. Головна мета цього комплексу вправ – посилення взаємодії між півкулями головного мозку.

Дослідження показали, що формування міжпівкульних зв'язків відбувається у дітей до певного віку: до 7 років у дівчаток та до 8-8,5 років у хлопчиків. Цей факт важливо враховувати при розробці програми гармонійного розвитку дошкільника, щоб дати йому можливість використовувати повний потенціал обох півкуль, поліпшити їх взаємодію, що буде основою для інтелектуального розвитку [1].

Тренування мозку подібно до ранкової гімнастики – регулярне виконання допомагає поступово зміцнювати його. Комплекс вправ для мозку стимулює обидві «половинки» мозку працювати у гармонії, що сприяє кращому сприйняттю інформації.

Кожна півкуля мозку відповідає за виконання певних функцій, але їхня активність постійно змінюється. Максимальна ефективність досягається тоді, коли обидві півкулі працюють синхронно. Гімнастика

для мозку сприяє саме такій злагодженій роботі. Чим краще розвинена міжпівкульна взаємодія у дітей, тим легше їм даватиметься виконання завдань та тим вищою буде їхня успішність.

Сам комплекс з'явився у 70-х роках ХХ століття і є результатом роботи американського дослідника Пола Денісона. Протягом 20 років він вивчав причини неуспішності в процесі навчання. Суть цього комплексу полягає в тісному взаємозв'язку між мисленням і рухом: покращення одного сприяє поліпшенню іншого, що в свою чергу впливає на здатність дитини до навчання [10, с. 16].

Нейродинамічна гімнастика для дошкільників дозволяє вирішувати багато конкретних завдань, а не лише посилює міжпівкульну взаємодію і когнітивні здібності. Її переваги включають:

- Стимулювання розвитку пам'яті та розумової діяльності.
- Надання енергії, необхідної для навчання.
- Зниження втомлюваності.
- Покращення дрібної та великої моторики.
- Позитивний вплив на процеси письма і читання.
- Підвищення продуктивної працездатності.
- Формування впевненості в собі при публічних виступах, що

стає важливим у школі під час виступів перед аудиторією та здачі іспитів [3, с. 35].

При виконанні комплексів вправ необхідно дотримуватися певних рекомендацій:

1. Перед початком виконання вправ слід провести розминку: розтерти руки, зробити масаж пальців та долонь, зчепити руки в замок і помасажувати.

2. Вправи потрібно виконувати, починаючи з найпростіших і поступово переходячи до складніших.

3. Тривалість виконання вправ у дошкільних закладах має складати 3-5 хвилин.

4. Важливо слідкувати за правильністю виконання вправ, зацікавленістю дітей та їх втомою.

5. Кожну вправу рекомендується повторювати 5-8 разів.

Під впливом регулярних тренувань в організмі дошкільників відбуваються позитивні структурні зміни. Нейровправи відіграють значну роль у формуванні та збереженні здоров'я дітей дошкільного віку. Важливо, щоб вихователь умів адаптувати всі вправи відповідно до вікових можливостей дітей та розумів їхній вплив на дитячий організм. Отже, регулярне виконання нейровправ допомагає дітям знімати втому, покращує пам'ять, увагу та підвищує розумову активність.

РОЗДІЛ 2.

Експериментальне дослідження сенсорно-пізнавального розвитку дітей старшого дошкільного віку

2.1. Діагностика сенсорно-пізнавального розвитку дітей старшого дошкільного віку

Для вивчення ігрової діяльності та специфіки її впливу на розвиток сенсорно-пізнавальної сфери дітей старшого дошкільного віку нами було проведено емпіричне дослідження, яке проходило в ЗДО № 15 Херсонської міської ради за участю 10 дітей шостого року життя.

Для оцінювання знань і навичок дітей старшого дошкільного віку були застосовані різні методи дослідження. Основними з них стали спостереження за діяльністю дітей, їх участь у різних іграх та заняттях, а також індивідуальні бесіди й спеціальні діагностичні методики [28].

Важливою умовою була відповідна атмосфера під час проведення досліджень. Діти повинні бути в позитивному настрої та налаштовані на спілкування. Протягом двох тижнів проводилися спостереження, фіксувалися результати, велися записи у журналі, аналізувалися відповіді дітей та їх участь у різноманітних організованих видах діяльності [25].

Метою дослідження було визначити рівень сенсорно-пізнавального розвитку дітей старшого дошкільного віку та розробити ігрові вправи, що сприятимуть їх сенсорно-пізнавальному розвитку за допомогою нейровправ.

Дослідження проходило кілька етапів:

1. Підготовчий етап: вибір методів і засобів діагностики.
2. Констатувальний етап: визначення рівня розвитку сенсорно-пізнавального розвитку.

3. Перетворювальний етап: проведення формувального етапу дослідження, реалізація та оцінка виконаної роботи.

4. Заклучний етап: проведення контрольного етапу дослідження, систематизація та узагальнення результатів.

Дослідно-пошукова робота була проведена за допомогою різних діагностичних завдань, зокрема: «Угрупування іграшок» (методика Л.Венгера), «Розбери і склади пірамідку» (методика Е.Стребелевої), «Склади розрізну картинку» (методика Е.Стребелевої), «Улюблені мультфільми» (для оцінки рівня розвитку логічного мислення), та «Збери картинки» (для визначення рівня розвитку пам'яті, методика А.Реана) [26].

Базуючись на теоретичних дослідженнях Л.Венгера, Е.Стребелевої, М.Земцова та А.Реана, були визначені та систематизовані за критеріями та рівнями особливості сенсорно-пізнавального розвитку дітей старшого дошкільного віку (Таблиця 2.1.1.).

Після опрацювання теоретичного матеріалу щодо діагностичного інструментарію для використання в умовах закладу дошкільної освіти нами було обрано основні показники сенсорно-пізнавального розвитку дитини старшого дошкільного віку.

Критерії оцінки включали:

1. Сприйняття форми та вміння використовувати геометричні еталони.
2. Сприйняття величини.
3. Зорове сприйняття.
4. Рівень розвитку логічного мислення.
5. Рівень розвитку пам'яті.

Таблиця 2.1. 1

**Характеристика сенсорно-пізнавального розвитку дітей
старшого дошкільного віку**

Рівень	Показники	Бали
Високий	Дитина розуміє завдання, виконує його за зразком, проявляє інтерес до кінцевого результату і самостійно виконує завдання або після одноразового показу дорослим.	15-20
Середній	Дитина виконує завдання, іноді без урахування зразка, використовує метод вибору варіантів, після навчання успішно справляється із завданням та виявляє зацікавленість у кінцевому результаті.	10-14
Достатній	Дитина виконує завдання без орієнтації на зразок-еталон, після навчання не переходить до самостійного виконання і проявляє байдужість до кінцевого результату.	6-9
Низький	Дитина не розуміє завдання і не виконує його, демонструючи неадекватні дії.	0-5

У цій роботі основним діагностичним методом були обрані тестові завдання в ігровій формі та спостереження за поведінкою і діяльністю дітей. Для оцінки рівня сенсорно-пізнавального розвитку дітей шостого року життя були підібрані діагностичні завдання.

У Таблиці 2.1.2 представлено зміст діагностичних завдань. У таблиці розміщено показники, мету, зміст та матеріали, необхідні для проведення ігор та ігрових завдань.

Таблиця 2.1.2

Зміст діагностичних завдань

Показники	Мета	Зміст	Матеріали
1. Форма (методика Л.Венгера)	Визначення рівня розвитку сприйняття форми та здатності використовувати геометричні еталони (зразки) для ідентифікації загальної форми конкретних предметів і їх групування за формою	Сприйняття форми та вміння використовувати геометричні еталони (зразки) для визначення загальної форми конкретних предметів, групування за формою обстежуваних іграшок, уточнення схожості форми та розподіл по різним коробкам	У наборі є три коробки одного кольору без верхніх кришок, і на кожній з них зображені еталони різних форм: квадрат на першій, трикутник на другій і круг на третьій. Розмір зображень становить 4x4 см. В мішечку є набір із 24 предметів: 8 з них схожі на квадрат (наприклад, кубик, коробка, квадратний гудзик тощо), 8 - схожі на трикутник (наприклад, конус, ялинка тощо), і 8 - схожі на круг (наприклад, монета, медаль, круглий гудзик тощо)
2. Розмір (методика Е.Стребелевої)	Визначення ступеня практичного орієнтування	Скласти пірамідку із чотирьох частин	4 частини складної пірамідки

	дитини на розмір об'єктів, а також наявності навичок співвідношення дій, усвідомлення вказівного жесту та навичок наслідування дій дорослого		(від меншої до більшої)
3. Зорове сприйняття (методика Е.Стребелевої)	Визначення ступеня розуміння цілої предметної картини	Необхідно скласти як пазли окремі частини картинки, що розділені на 3 частини вертикально	Розділені на окремі частини однакові предметні картини. Одна з них розрізана на три частини
4. Рівень розвитку логічного мислення	Діагностика розвитку логічного мислення	У представлених картках по 5 рядків в кожному з яких є зайвий персонаж мультфільму, якого потрібно виявити, назвати з якого мультфільму ці персонажі, пояснити свій вибір	Картки «Улюблені мультфільми»
5. Рівень розвитку пам'яті (автор А.О.Реан)	Діагностика розвитку пам'яті (розглядають з точки зору її збереження при нормальному розвитку)	Проводиться 3 серії експерименту через день індивідуально з дітьми. Щоразу	3 набори предметних картинок розміром 5x7см (по 16-25 в кожному) так, щоб кожний

		використовується новий набір картинок. Задіяні одні і ті ж самі діти	набір можна було об'єднати за тематикою на 4 групи
--	--	---	--

Під час виконання діагностичних завдань здійснювали спостереження за поведінкою дітей. Важливо врахувати наступне і зафіксувати його:

- бажання взаємодіяти з дорослим;
- розуміння завдання;
- вміння виявляти помилки у власних діях;
- інтерес до кінцевого результату діяльності;
- спосіб виконання завдання (індивідуально, після демонстрації, після колективних дій, або невиконання);
- реакція дитини на результат виконання завдання (відповідність моделі дорослого, неявна згода або невиконання) [16, с. 95].

Для кількісної оцінки рівня сенсорно-пізнавального розвитку, з урахуванням цих критеріїв, враховується кількість балів, отриманих кожною дитиною за виконані завдання.

Високий рівень - виконані правильно 5 завдань (5 балів)

Середній рівень - виконані правильно 4 завдання (4 бали)

Достатній рівень - виконані правильно 3 завдання (3 бали)

Низький рівень - виконані правильно 1-2 завдання (1-2 бали).

Завдання дозволяють виявити проблемні місця у сенсорно-пізнавальному розвитку і підібрати відповідні психолого-педагогічні умови для роботи як з групою дітей, так і з окремими дітьми. Результати діагностики сенсорно-пізнавального розвитку дітей у досліджуваній групі детально розглянемо, аналізуємо якість виконаних завдань, швидкість та усвідомленість дій.

Діти проявляли різні рівні успішності у виконанні завдань, витрачали різну кількість часу на обдумування та виправлення помилок. Де-які з них не впоралися з завданнями взагалі.

У Таблиці 2.1.3 представлено результати визначення рівня сенсорно-пізнавального розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Таблиця 2.1.3

**Кількісний аналіз рівня сенсорно-пізнавального розвитку
дітей старшого дошкільного віку**

№	Ім'я дитини	Форма	Розмір	Зорове сприйняття	Рівень розвитку логічного мислення	Рівень розвитку пам'яті	Бал	Рівень
1	Сергій К.	+	+	+	+	-	4	С
2	Діана В.	+	+	+	-	+	4	С
3	Яна Р.	+	+	+	+	-	4	С
4	Антон П.	+	+	+	-	-	3	Д
5	Аліна Л.	+	+	+	-	-	3	Д
6	Юлія П.	-	+	+	+	-	3	Д
7	Оксана Р.	-	-	-	+	-	1	Н
8	Богдан Р.	+	-	-	+	-	2	Н
9	Олег Р.	-	+	-	-	-	1	Н
10	Ігор Л.	+	-	+	-	-	2	Н

У таблиці позначені знаком «+» завдання, які дитина виконала самостійно, а знаком «-» завдання, які не були виконані дитиною або виконані з допомогою дорослого.

Із 10 дітей, залучених до діагностики, 3 особи продемонстрували – середній рівень, 3 особи – достатній, 4 дитини – низький рівень сенсорно-пізнавального розвитку. Високого рівня не виявлено.

Крім вихованців дошкільного закладу, до педагогічного експерименту було залучено 6 педагогів. Проведено анкетування, під час якого вихователі дитячого закладу відповіли на запитання. Ці запитання стосувалися визначення таких понять, як «нейровправи», «нейрогімнастика», «кінезіологія», «сенсорно-пізнавальний розвиток дошкільників» та інші.

Текст анкети розміщеноу Додатку А.

Для того, щоб інформація щодо предмету дослідження була більш об'єктивною, з вихователями були проведені бесіди. Проаналізуємо результати опитування.

Педагоги-практики мали змогу представити власний досвід щодо сенсорно-пізнавального розвитку старших дошкільників, відповівши на запитання:

- Чи знайомі Ви з поняттям «нейровправи»?
- Що таке «кінезіологія»?
- З яких джерел Ви отримували інформацію про нейрогімнастику?
- Чи використовували Ви нейровправи у роботі з дошкільниками? та інші.

Варіанти відповідей – так, ні, інколи.

Максимальна кількість балів – 10, мінімальна – 2.

Аналіз відповідей педагогів дозволив зробити певні висновки.

Серед педагогів були ті, хто цікавився темою самостійно, хтось тільки вперше відкрив для себе цей напрям роботи з дітьми. Для подальшої роботи усі однозначно підтвердили зацікавленість.

Результати опитування такі: високий рівень продемонстрували: 1 респондент, середній – 3 осіб, низький – 2 особи.

Рівні сформованості готовності вихователів до сенсорно-пізнавального розвитку дошкільників представлено в Таблиці 2.1.4.

Таблиця 2. 1.4

Рівні сформованості готовності вихователів до формування сенсорно-пізнавальної компетентності дітей у %

Рівень Показники	Високий	Середній	Низький
	вихователі	вихователі	вихователі
	1 особа	3 особи	2 особи
Всього у %	16,7%	50%	33,3%

Після аналізу відповідей було виявлено, що існує потреба в організації систематичної цілеспрямованої роботи з педагогами.

2.2. Педагогічні умови сенсорно-пізнавального розвитку старших дошкільників

Сенсорно-пізнавальний розвиток старших дошкільників є важливою складовою їх загального розвитку. У цьому віці діти активно пізнають світ, удосконалюють свої органи чуття, навчаються сприймати, порівнювати, аналізувати та класифікувати предмети та явища навколишнього середовища.

Для ефективного сенсорно-пізнавального розвитку старших дошкільників необхідно створити відповідні педагогічні умови, які включають:

Створення насиченого розвивального сенсорного середовища.

Необхідно організувати розвивальне середовище, яке стимулює всі органи чуття дітей: зір, слух, нюх, смак, дотик. Для цього варто застосовувати різноманітні дидактичні матеріали, іграшки, природні матеріали, предмети побуту тощо. Також необхідно створити умови для дослідницької діяльності дітей, де вони можуть самостійно вивчати властивості предметів та явищ [13].

Організація різноманітних видів діяльності дітей. Освітній процес повинен бути насиченим різноманітними видами діяльності для розвитку сенсорного сприйняття: дидактичні ігри, вправи, спостереження, досліді, експерименти, творчі завдання тощо. Педагогам треба запропонувати дітям діяльність, яка відповідає їх інтересам та рівню розвитку, створити умови для співпраці та взаємодії дітей під час сенсорно-пізнавальної діяльності. Особливу увагу слід звернути на організацію і проведення нейроігор та нейрогімнстики [5, с. 11].

Вихователь має бути активним учасником різних видів діяльності дітей. Наступна педагогічна умова – *активна позиція вихователя*, який створює проблемні ситуації, які стимулюють дітей до пошуку рішень та нових знань. Треба заохочувати вихованців до самостійності, ініціативності та творчості, надавати зворотний зв'язок щодо їхньої діяльності.

Четверта педагогічна умова *партнерська взаємодія з родинами вихованців* полягає у співпраці щодо сенсорно-пізнавального розвитку дітей. Для її реалізації необхідно надавати батькам консультації та рекомендації щодо проведення відповідної роботи вдома та залучати батьків до участі в різноманітних тематичних заходах дошкільного закладу.

П'ята педагогічна умова – *науково-методичне забезпечення та відповідна підготовка педагогів ЗДО.*

Необхідно використовувати сучасні науково-методичні розробки з питань сенсорно-пізнавального розвитку дітей та використання нейроігор, відвідувати семінари, тренінги, майстер-класи з цієї теми, вивчати та впроваджувати передовий досвід роботи інших педагогів та дошкільних закладів [1].

Дотримання цих педагогічних умов сприятиме:

- удосконаленню сенсорного сприйняття старших дошкільників.

- розвитку їх пізнавальних процесів: уваги, пам'яті, мислення, уяви.
- формуванню умінь аналізувати, порівнювати, класифікувати предмети та явища.
- розширенню знань про навколишній світ.
- підготовці дітей до успішного навчання в школі.

Отже, сенсорно-пізнавальний розвиток дітей має відбуватися комплексно, з урахуванням їх індивідуальних особливостей та потреб та реалізацією педагогічних умов.

2.3. Аналіз результатів педагогічного дослідження

Формувальний етап педагогічного експерименту передбачав реалізацію роботи щодо сенсорно-пізнавального розвитку старших дошкільників.

За результатами вступної діагностики на особливу увагу заслуговує розвиток пам'яті дітей.

Нейровправи здатні суттєво покращити стан справ.

Дослідження психологів свідчать, що пам'ять дітей можна значно поліпшити за умови систематичної і цілеспрямованої роботи. Проте тренування механічної пам'яті є малоефективним. Важливо, щоб дитина розуміла те, що вона запам'ятовує. Крім того, дітей слід навчати різними способами організації матеріалу, що полегшує його запам'ятовування, оскільки це безпосередньо впливає на успішність.

Часто батьки скаржаться на те, що у їхньої дитини погана пам'ять і важко дається розучування віршів, пісень чи будь-якої інформації.

Перш за все важливо розглянути особливості пам'яті старших дошкільників. Дитині шестирічного віку значно легше запам'ятовувати матеріал, який супроводжується наочністю, таким як ілюстрації, картинки або малюнки.

Запам'ятовування відбувається легше, якщо розучування проходить не примусово, а за власним бажанням дитини. У дітей сформованість контрольованих психічних процесів ще недостатня, тому сконцентрувати увагу на запам'ятовуванні важче, ніж дорослому [11].

Також важливо знати, що пам'ять дітей дошкільного віку є короткочасною. Іншими словами, дитина досить швидко забуває те, що вивчила, якщо ця інформація не повторюється. Розвивати й зміцнювати пам'ять важливо для її покращення. Це завдання стоїть як перед педагогами і перед батьками [1].

Реалізуючи цей аспект освітньої роботи, нами було розроблено певні правила. З ними ознайомили вихователів ЗДО та членів родин дітей. Файли із Правилами були розіслані педагогам та родинам дітей, охоплених експериментом.

«Ніколи не можна казати дитині (або при дитині), що в неї погана пам'ять. Навпаки, потрібно хвалити, бо віра у свої сили додає впевненості в собі і збільшує бажання рухатися вперед щодо вивчення матеріалу.

- Робота з розвитку пам'яті не повина мати примусовий, нав'язливий характер і не повина заважати грі або спілкуванню з іншими дітьми. Вона не має відбуватися замість прогулянок чи оздоровчих заходів.

- Потрібно намагатися зробити цю діяльність цікавою для дитини, придумуючи ігрові сюжети та ситуації, що потребують напруження уваги і пам'яті.

- Потрібно уважно спостерігати за поведінкою дитини: можливо, вона краще запам'ятовує те, що її цікавить або те, що відбувається в грі і супроводжується наочністю.

- При заучуванні потрібно підбирати відповідні картинки, ілюстрації, пропонувати дитині схематично зобразити предмети, про які йдеться, в повторі, на папері, в рухах тощо.

Треба дотримуватись правил повторення (через короткий проміжок часу), але без авторитарного нав'язування.

- Корисно використовувати зручні ситуації, щоб пограти з дитиною в цікаві ігри, що сприятимуть розвитку пам'яті».

Наведемо приклади кількох ігор для розвитку пам'яті, які особливо сподобалися дітям.

Гра «10 відмінностей».

Завдання із ігровими картинками для дітей - «знайди 10 відмінностей». Цей варіант можна ускладнити. Спочатку показати для запам'ятовування одну картинку (приблизно півхвилини), потім показати другу. Дітям необхідно визначити і назвати, що змінилося.

Гра «Опис».

Цікава і невимушена гра для розвитку пам'яті у дітей. Вихователь загадує предмет, лише за його ознаками діти повинні назвати його.

Гра «Танцювальний гурток».

Ця гра розвиває рухову пам'ять у дітей. Під веселу музику дорослий показує дітям певний рух. Наприклад, присідає, встає і розводить руки в сторони. Малюкам необхідно його повторити. Рухи можна ускладнювати і навіть придумати цікавий танок.

Гра «Спробуй, повтори!»

Беремо рахункові палички. Дорослий викладає з них певну композицію і дає час дитині її запам'ятати. Потім малюк повторює цю композицію зі своїми рахунковими паличками. Можна помінятися ролями. У цій грі можна використовувати не тільки рахункові палички, а й намистинки, сірники тощо.

Інші варіанти ігор наведено у Додатку Б.

Найкращі можливості для навчання прийомів осмисленого запам'ятовування надають нейровправи.

Їх проводили під час перерв в ході заняття, або для налаштування на роботу перед заняттям.

Наведемо приклади нейровправ, які найбільше сподобалися дітям.

«Ліхтарики»

Мета: Розвиток міжпівкульної взаємодії (мозолистого тіла), довільності та самоконтролю.

Інструкція: Покласти кисті на стіл. Одна рука стиснута в кулак, інша лежить долонею вниз. Одночасно змінювати положення рук (якщо права в кулаці, а ліва долонею вниз, то змінити на: права долонею вниз, ліва в кулаці і так далі).

«Дзеркальне малювання»

Мета: Розвиток міжпівкульної взаємодії, довільності та самоконтролю.

Інструкція: На аркуші чистого паперу, взявши в обидві руки олівці або фломастери, пропонуємо дитині одночасно малювати обома руками дзеркально симетричні малюнки, літери, цифри. Рекомендується при виконанні цього завдання використовувати музику.

«Кільце»

Мета: Розвиток міжпівкульної взаємодії, довільності та самоконтролю.

Інструкція: Тут можна додати детальну інструкцію для вправи «Кільце», якщо вона є, або створити її відповідно до мети.

Піднімаємо вгору обидві долоні і починаємо перебирати пальці на обох руках, поєднуючи в кільце з великим пальцем по черзі вказівний, середній, безіменний та ін. Виконується спочатку правою рукою, потім лівою, потім обома. Ведучий змінює темп виконання, то прискорюючи, то сповільнюючи його.

Інші варіанти нейровправ наведено у Додатку В.

Вправи рекомендують поступово ускладнювати:

- прискорювати темп;
- виконувати з легко прикушеним язиком і заплющеними очима (вимкнення мовного і зорового контролю);

- підключати рухи очей і язика до рухів рук;
- підключати дихальні вправи і метод візуалізації.

Також у своїй роботі з дітьми ми використовували вправи на розвиток сенсорної інтеграції. Цей підхід спрямований на розвиток обробки сенсорної інформації дитиною [15, с. 22].

Завдяки спеціально розробленим матеріалам, які стимулюють різні сенсорні системи (такі як дотик, зір, слух тощо), дитина може краще відчувати та інтегрувати різноманітні сенсорні враження. Для таких вправ ми використовували м'ячики. Дитині потрібно відтворити рух в заданому порядку одночасно двома руками.

Також проводили вправи на зорово-слухове сприймання, які покращують мисленнєву діяльність, уважність, пам'ять, здатність концентруватися, закріпити вивчений матеріал.

Це були такі вправи, як: «Покажи те, що почув», «Покажи те, що побачив», «Долонька – кружечок».

Інші приклади нейровправ наведено у Додатку Б.

Регулярне виконання цих вправ суттєво впливає на розвиток пам'яті, логічного мислення, позбавляє втоми, підвищує концентрацію уваги, сприяє підвищенню фізичної та розумової активності, стимулює мовленнєві процеси. Вони допомагають дітям зосередитися, скоординувати свою діяльність, позбутися стресу, долати різні вади, роблять заняття веселими і цікавими [35, с. 40].

Поряд із розвитком пам'яті, ми працювали і над розвитком мислення, адже – це один з основних пізнавальних психічних процесів, за допомогою якого людина аналізує набутий досвід, розв'язує поставлені завдання, вибудовує зв'язки між предметами навколишнього світу.

У дошкільників спочатку переважає наочно-дієве мислення (ранній вік), яке поступово переходить до наочно-образного (дошкільний вік).

Для дитини важливо бачити те, про що йде мова, щоб усвідомлювати і засвоювати нові знання.

Розвиваючи різні види мислення у відповідний час, ми допомагаємо малюкові швидше справлятися з різноманітними завданнями, оскільки він вчиться вибирати оптимальний спосіб дії на основі свого досвіду.

Образне мислення відіграє ключову роль у формуванні логічного мислення, яке включає такі аспекти:

- класифікація предметів – їх розподіл за категоріями та об'єднання в одну категорію;
- вміння виділяти зайвий предмет з переліку, продовжувати ритм, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки;
- аналіз та порівняння предметів;
 - узагальнення та розподіл предметів за ознаками [11].

Завдання повинні бути обрані з урахуванням віку дітей, але трохи випереджати актуальні можливості, щоб дитина могла прогресувати і активно розвиватися.

«Увага – спрямованість і зосередженість особистості, що передбачає підвищення рівня сенсорної, інтелектуальної, рухової активності індивіда» [30, с. 182].

Фахівці вважають, що є два види уваги:

Мимовільна. Вона не пов'язана з волею людини, не вимагає від неї ніяких зусиль.

Довільна. Застосовується за допомогою волі людини. Це означає, що люди повинні докласти певних зусиль, щоб зосередитися на якійсь-небудь дії або об'єкті.

З групою дітей старшого дошкільного віку, які брали участь в експерименті, регулярно проводилися кінезіологічні вправи.

В якості основної методики були використані дидактичні ігри, розроблені видатним німецьким педагогом Ф.Фребелем. Застосовуючи дидактичний матеріал «Дари для дитячих ігор», ми зуміли

трансформувати ідеї, використовуючи їх у сучасному форматі.

Науковцями Петуховою Л. та Анісімовою О. представлено можливості для застосування фребельпедагогіки в сучасних умовах.

Засновник дитячого садка Фрідріх Фребель вважав за необхідне використовувати різноманітні ігри для розвитку органів чуття дітей, ознайомлення їх із природою та життям людей, а також для підготовки до школи. Він створив дидактичний матеріал, відомий як «дари», який призначався для формування уявлень про форму, величину, просторові відношення та числа. Система занять та ігор, розроблена Фребелем, була спрямована на розвиток сенсорних здібностей дітей. На його думку, дитина, крім основних інстинктів, має пізнавальний та дослідницький інстинкти, які є основою навчальної діяльності [27, с. 57].

Основний дидактичний матеріал - це:

1) 6 кольорових м'ячів, пофарбованих в кольори веселки (червоний, жовтий, блакитний, помаранчевий, зелений і фіолетовий).

2) дерев'яні куля, циліндр і куб («Піраміда – як символ різноманітності і єдності світу»);

3) куб, розділений на 8 маленьких кубиків;

4) куб, розділений на 8 продовговатих брусків;

5) куб, розділеного на 27 кубиків, з них 21 цілих, 3 - розділені на 6 призм і 3 розділені на 4 частини кожен, всього таким чином 39 геометричних тіл;

6) 27 цеглинок, з них 21 ціла, 3 розділені навпіл і 3 розділені вздовж, всього 33 геометричні фігури.

Ця форма роботи також виявилася цікавою і довела можливість застосовувати вже відомі предмети під час проведення нейроігор.

Окремим напрямом формувального етапу експерименту була робота із педагогічними працівниками.

Враховуючи результати опитування та анкетування вихователів,

нами було розроблено низку заходів.

Семінар-практикум для педагогів, на якому учасники були задіяні до проведення різноманітних дидактичних ігор. А саме, ігри на розвиток зорового сприйняття: «Сортування за кольором» (сортувати предмети за кольором), «Знайди пару» (підібрати однакові за кольором предмети), «Що змінилося?» (визначити, який предмет зник або з'явився), «Мозаїка» (викласти візерунок з кольорових фішок), «Дидактичні пазли» (скласти картинку з частин); ігри на розвиток слухового сприйняття: «Що звучить?» (розпізнавати звуки навколишнього світу); «Музичні інструменти» (розпізнавати звучання музичних інструментів); «Галасливі та тихі звуки» (класифікувати звуки за гучністю), «Ігри з ритмом» (плескати в долоні, топати ногами в такт музиці).

Педагоги пройшли кілька серій практикумів із залученням до проведення дидактичних ігор. Опанувавши методика, вони впевнено цю роботу виконували у подальшому із дітьми. Цікавим виявився лекторій «Можливості науки кінезіології для використання у педагогіці».

Творча група вихователів представили можливості використання бізіборду в умовах закладу дошкільної освіти та в домашніх умовах [36].

Проведено методичне об'єднання «Розвиток пам'яті через виконання нейровправ». Відбулися батьківські збори із запрошенням психолога «Розумовий розвиток дошкільників».

На завершальному етапі експерименту проведено повторне опитування педагогів. Знову визначено рівні сформованості готовності вихователів до формування сенсорно-пізнавальної компетентності. Результати суттєво покращилися. 3 педагогів отримали високий рівень, 3 – середній. Низького рівня вже не зафіксовано.

Результати повторного моніторингу наведено у Таблиці 2.3.1.

Таблиця 2.3.1

Рівні готовності вихователів до сенсорно-пізнавального розвитку дітей після проведеної цілеспрямованої роботи у %

Рівень Показники	Високий	Середній	Низький
	вихователі	вихователі	вихователі
	3	3	-
Всього	50%	50%	-

На формувальному етапі експерименту було розроблено і впроваджено низку регулярних заходів для дітей старшого дошкільного віку з метою систематичного, цілеспрямованого сенсорно-пізнавального розвитку засобами нейроігор.

Розглянемо докладніше результати повторної діагностики дітей на підсумковому етапі роботи. Високий рівень продемонстрували 2 дитини, середній – 4 дитини, достатній – 3 дитини, низький рівень – 1 дитина. Результати досягнень дітей відповідно до п'яти визначених показників представлені у Таблиці 2.3.2

Таблиця 2.3.2

Результати емпіричного дослідження рівнів сформованості сенсорно-пізнавальної компетентності у дітей старшого дошкільного віку на контрольному етапі експерименту

№	Ім'я дитини	Форма	Розмір	Зорове сприйняття	Рівень розвитку логічного мислення	Рівень розвитку пам'яті	Бал	Рівень
1	Сергій К.	+	+	+	+	+	5	В
2	Діана В.	+	+	+	+	+	5	В
3	Яна Р.	+	+	+	+	-	4	С
4	Антон П.	+	+	+	-	+	4	С
5	Аліна Л.	+	+	+	-	+	4	С

6	Юлія П.	+	+	+	+	-	4	С
7	Оксана Р.	+	+	-	+	-	3	Д
8	Богдан Р.	+	+	-	+	-	3	Д
9	Олег Р.	-	+	-	+	-	2	Н
10	Ігор Л.	+	-	+	-	+	3	Д

Можна підсумувати, що у порівнянні із початком роботи показники змінилися: підвищився високий рівень – з 0 до 2 осіб, середній – з 3 до 4, достатній залишився без змін – 3 особи, низький рівень знизився із 4 до 1.

У Таблиці 2.3.3 наведено дані щодо змін у рівнях прояву сенсорно-пізнавального розвитку в обстежуваній групі старших дошкільників.

Таблиця 2.3.3.

Результати порівняння показників на початковому та на завершальному етапі експерименту

Рівні	Початок експерименту	Завершення експерименту
Високий	-	2
Середній	3	4
Достатній	3	3
Низький	4	1

Отже, проведена робота із старшими дошкільниками, реалізовані при цьому педагогічні умови для сенсорно-пізнавального розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами нейроігор, можна вважати результативними.

ВИСНОВКИ

Сенсорне виховання дітей дошкільного віку зосереджене на розвитку відчуттів та сприйняття, що сприяє чуттєвому пізнанню навколишнього світу. Сенсорний розвиток відіграє важливу роль у розумовому, фізичному та естетичному розвитку дитини. Він є необхідним для вдосконалення практичної діяльності, оскільки всі дії регулюються відчуттями. Це також є важливою умовою для формування у дитини предметної, продуктивної, трудової та інших видів діяльності.

Розвиток сенсорно-пізнавальної сфери дошкільника засобами нейроігор постає як необхідне доповнення процесу сенсорного виховання.

При роботі над магістерським дослідженням вирішено поставлені завдання та отримані такі висновки:

1. У оновленому Базовому компоненті особливий акцент зроблено на розвитку сенсорної компетентності дитини. Освітній напрям «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» спрямований на формування у дітей дошкільного віку уявлень і еталонів, які відображають ознаки, властивості та взаємозв'язки предметів і об'єктів навколишнього світу. Показником успішного засвоєння цих уявлень є здатність дитини застосовувати набуті знання у практичній діяльності (ігровій, трудовій,

сенсорно-пізнавальній, математичній), володіння методами пізнання дійсності, а також розвиток наочно-дієвого, наочно-образного та словесно-логічного мислення.

Сенсорно-пізнавальна компетентність дитини спрямована на інтеграцію дошкільної освіти, формування дослідницьких та пошукових умінь, освоєння елементарних математичних концепцій та цілісного сприйняття світу.

2. Для дошкільного віку характерний інтенсивний розвиток мимовільної пам'яті, що значною мірою сприяється ігрова діяльність. Діти починають уявляти предмети не лише за їх зовнішніми аспектами, але й за їх внутрішніми, істотними властивостями та зв'язками. Розвиток цілеспрямованої діяльності та мовлення поступово сприяє формуванню довільної пам'яті. Це є ключовим досягненням дошкільного віку, яке відкриває шлях до навчальної діяльності в школі.

Таким чином, вдосконалення розумових та інтелектуальних процесів варто починати з розвитку рухів тіла і пальців. Ще однією перевагою нейропсихологічних занять є їх накопичувальний ефект, який сприяє розвитку логічного мислення та підвищує загальну розумову діяльність. Важливо правильно виконувати всі прийоми і рухи. Під впливом нейропсихологічних вправ в організмі дитини відбуваються позитивні комплексні зміни.

3. Дослідно-пошукова робота була проведена за допомогою різних діагностичних завдань, зокрема: «Угрупування іграшок» (методика Л.Венгера), «Розбери і склади пірамідку» (методика Е.Стребелевої), «Склади розрізну картинку» (методика Е.Стребелевої), «Улюблені мультфільми» (для оцінки рівня розвитку логічного мислення), та «Збери картинки» (для визначення рівня розвитку пам'яті, методика А.Реана).

Були визначені та систематизовані за критеріями та рівнями особливості сенсорно-пізнавального розвитку дітей старшого дошкільного віку.

На констатувальному етапі експерименту із 10 дітей, залучених до діагностики, 3 особи продемонстрували середній рівень, 3 особи – достатній, 4 дитини – низький рівень сенсорно-пізнавального розвитку.

4. Для ефективного сенсорно-пізнавального розвитку старших дошкільників необхідно створити відповідні педагогічні умови, які включають: створення насиченого розвивального сенсорного середовища; організація різноманітних видів діяльності дітей, активна позиція вихователя; партнерська взаємодія з родинами вихованців; науково-методичне забезпечення та відповідна підготовка педагогів ЗДО. Нейровправи регулярно проводилися з дітьми під час занять, у перервах між ними, у вільний час в умовах родини. Батьки були ознайомлені із методикою проведення нейроігор та отримали рекомендації з цього приводу.

Після реалізації педагогічних умов, проведеної роботи щодо використання нейроігор показники суттєво змінилися: підвищився високий рівень – з 0 до 2 осіб, середній – з 3 до 4, достатній залишився без змін – 3 особи, низький рівень знизився із 4 до 1.

Можна засвідчити покращення сенсорно-пізнавального розвитку старших дошкільників із застосуванням нейроігор.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ачкасова В. М., Дроботій О. Л., Кривоніс М. Л. Сенсорний розвиток: з досвіду роботи. 5-6(7) років. Х.: Видавництво «Ранок», 2012. 256 с. URL: <https://bookland.com/download/1/10/105349/sample.pdf>
2. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>
3. Байєр О., Погрібняк Н. Оцінюємо сенсорно-пізнавальний розвиток дошкільників. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2022. № 9. С. 35 <https://emetodyst.expertus.com.ua/10000699>
4. Барташнікова І.А., Барташніков О.О. Розвиток сенсорних здібностей і пам'яті у дітей 5–6 років : навчальний посібник. Тернопіль: Богдан, 2007. 56 с.
5. Безсонова О. Соціо-ігрова взаємодія: загравання чи природний розвиток? Дошкільне виховання, 2018. № 9. С. 10-13.
6. Беленька Г. Програма «Дитина»: нові підходи й змістові акценти в дошкільній освіті. «Дошкільне виховання». 2021. №1. с. 14-17.
7. Гавриш Н., Ліннік О. Організувати, але не обмежувати: управління розвитком дітей в освітньому середовищі дитсадка. Дошкільне виховання. 2013. № 1. С. 8–13.

8. Григоренко Г., Погрібняк Н. Створення предметно-ігрового середовища. Дошкільне виховання. 2019. № 2. С. 11–14.
9. Дитина: програма виховання і навчання дітей від двох до семи років. наук. кер. проекту: О.В. Огневюк, К.І. Волинець; наук. кер. програмою: О.В. Проскура, Л.П. Кочина. Мін.осв. і наук., мол. та спорту України. К. : Київ, ун-т ім.. Б.Грінченка, 2020. 492 с.
10. Дослідження мнемічної діяльності. Практикум із загальної психології. За ред. Н.Г.Рудюк, Г.М.Дубчак. Чернівці: Рута, 2004. С.16-17.
11. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
12. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. Автор-укладач Н.П.Наволокова. Харків : Вид.група «Основа», 2009. 176 с.
13. Жукова О. Г. Предметне середовище. Сенсорика. Екологія. Харків : Ранок, 2009. 112 с.
14. Індивідуалізація виховання дошкільника: навч. посіб. С.О. Ладивір, Т.О. Піроженко, О.О. Вовчик-Блакитна та ін. К., 2007. 152 с.
15. Коваленко О. Просторове моделювання як оригінальний прийом сенсорно-пізнавального розвитку старших дошкільників. Вихователь-методист дошкільного закладу, 2014. № 3. С. 21-26.
16. Коваленко О.В. Інновації в дошкільній освіті: їх використання та критерії оцінювання. Вісник Інституту розвитку дитини. Вип. 5. Сер.: Філософія, педагогіка, психологія. К.: Вид. НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. С. 93-98.
17. Кривоніс М. Л., Дроботій О.М. Ейдетика як засіб підготовки дітей до школи. Харків : Вид-во «Ранок», 2012. 176 с.
18. Крутій К. Л. Дитина в дошкільні роки : комплексна освітня програма. 2020. URL: <http://www.lips.zp.ua/ourpublication/programms/379-ditina.html>.

19. Лисенко Н., Кирста Н. Педагогіка українського дошкілля. Ч. 2: навч. посібник. К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. 360 с.

20. Литвиненко І., Попова Ю. Нейроігри в пісочниці: задоволення з користю, 2021. № 7 <https://emetodyst.mcfr.ua/906029>

21. Лохвицька Л. Розвивальне предметне середовище: завдання вихователя. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2018. № 10. С. 11–13.

22. Ляур Ірина. Нейроігри на логопедичних заняттях. «Сучасні тенденції інноваційного розвитку дошкільної освіти. Зб.наук. та наук.-мет. пр. Хмельницький: ХОІППО ім. А. Назаренка, 202. 389 с. С 243-248.

23. Малікова Ю. В. Дидактична гра як засіб засвоєння старшими дошкільниками системи сенсорних еталонів. Дни науки 2007. Т. 5. С. 43-45.

24. Малікова Ю. В. Сенсорне виховання в сучасній теорії і практиці дошкільної освіти. Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського : зб. наукових праць. Одеса : ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2005. № 3–4. С. 154–159.

25. Моніторинг досягнень дітей дошкільного віку згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти. Методичний посібник для педагогів дошкільних закладів. За заг.ред.Т.В. Киричук, О.М. Кулик, Н.М. Шаповал. Тернопіль. Мандрівець, 2016. 272 с.

26. Павелків Р. В. Психодіагностичний інструментарій в умовах дошкільного закладу [текст] : навч. посіб. / Р. В. Павелків, О. П. Цигипало К. : «Центр учбової літератури», 2013. 296 с. <https://dnmcps.com.ua/sites/default/files/2021->

[11/4/7.%20%D0%A0.%20%D0%92.%20%D0%9F%D0%B0%D0%B2%D0%B5%D0%BB%D0%BA%D1%96%D0%B2%2C%20%D0%9E.%20%D0%9F.%20%D0%A6%D0%B8%D0%B3%D0%B8%D0%BF%D0%B0%D0%B](https://dnmcps.com.ua/sites/default/files/2021-11/4/7.%20%D0%A0.%20%D0%92.%20%D0%9F%D0%B0%D0%B2%D0%B5%D0%BB%D0%BA%D1%96%D0%B2%2C%20%D0%9E.%20%D0%9F.%20%D0%A6%D0%B8%D0%B3%D0%B8%D0%BF%D0%B0%D0%B)

[В%D0%BE%20%D0%9F%D0%A1%D0%98%D0%A5%D0%9E%D0%94%D0%86%D0%90%D0%93%D0%9D%D0%9E%D0%A1%D0%A2%D0%98%D0%A7%D0%9D%D0%98%D0%99%20%D0%86%D0%9D%D0%A1%D0%A2%D0%A0%D0%A3%D0%9C%D0%95%D0%9D%D0%A2%D0%90%D0%A0%D0%86%D0%99%20%D0%92%20%D0%A3%D0%9C%D0%9E%D0%92%D0%90%D0%A5%20%D0%94%D0%9E%D0%A8%D0%9A%D0%86%D0%9B%D0%AC%D0%9D%D0%9E%D0%93%D0%9E%20%D0%97%D0%90%D0%9A%D0%9B%D0%90%D0%94%D0%A3.pdf](#)

27. Петухова Л.Є., Анісімова О.Е. Основні ідеї педагогічної системи Фрідріха Фребеля. Інформаційний збірник для директора школи та завідувача дитячого садка. К.: РА «Освіта України», 2019. 1 (89). С. 57-65

28. Піроженко Т.О., Карабаєва І.І., Соловійова Л.І., Хартман О.Ю. Інструментарій оцінювання готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування української школи : методичні рекомендації Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2023. 36 с.

29. Піроженко Т., Карасьова К. Особистісний розвиток дітей у творчих іграх. Дошкільне виховання, 2012. № 9. С. 28-31.

30. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: підручник. 4-ге вид., переробл. Київ. ВЦ «Академія», 2018. 408 с.

31. Програма розвитку дитини старшого дошкільного віку «Впевнений старт». https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2022/02/opys-programy-vpevnenuj-start_ns.pdf

32. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкільня». О. Білан, Л. Возна, О. Максименко. К. : Мандрівець, 2013. 264 с.

33. Психологія розвитку та формування особистості дитини : реком. бібліогр. покажч. Харків. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди, наукова бібліотека ; уклад.: Т. І. Неудачина ; відп. ред. О. Г. Коробкіна.

Харків : ХНПУ, 2018. 76 с.

34. Сергєєнкова О.П. Вікова психологія. К.: Центр учбової літератури, 2012. 376 с.

35. Стаєнна О. Ігрова діяльність дошкільників: сучасний формат. Вихователь-методист дошкільного закладу, 2018. № 10. С. 38-42.

36. Стецо Н.В Папка «Бізіборд, як засіб розвитку дітей дошкільного віку». Всеосвіта. URL: <https://vseosvita.ua/library/papka-bizibord-ak-zasibrozvitku-ditej-doshkilnogo-viku-295705.html>

37. Федорова М.А. Теорія та методика ігрової діяльності дітей дошкільного віку: навч. посібник. Житомир, ФОП Левковець, 2018. 149 с.

38. Черепковська Н.І. Виявлення та стимуляція розвитку творчого потенціалу дітей . Обдарована дитина. 2006. №1. С. 18-21.

39. Чорна Л.Г. Психологія забезпечення розвитку творчих здібностей учнів. Психологічна газета. 2001. №2. С.42-46.

40. Гімнастика для мозку: вправи для дітей дошкільного віку.

<https://newmark.com.ua/gimnastika-dlya-mozku-vpravi-dlya-ditej-dlya-doshkilnogo-viku/>

ДОДАТКИ

Додаток А.

Анкета для вихователів щодо використання нейроправ у роботі із дошкільниками

Мета анкети:

Дослідити рівень обізнаності та використання нейроправ вихователями у роботі з дошкільниками.

Визначити потреби вихователів у додатковій інформації та навчанні з питань проведення нейроправ.

Заповнення анкети анонімне.

1. Анкетні дані:

Ваш педагогічний стаж:

2. Рівень обізнаності про нейроправи:

Чи знайомі Ви з поняттям «нейроправи»?

Що таке «кінезіологія»?

З яких джерел Ви отримували інформацію про нейроправи?

Чи використовували Ви нейроправи у роботі з дошкільниками?

3. Використання нейроправ у роботі з дошкільниками:

Які нейроправи Ви вже проводили з дітьми?

З якою метою Ви використовували нейроправи?

Які результати Ви спостерігали після застосування нейрогімнастики?

Які труднощі Ви відчували при використанні нейроправ?

4. Потреби у додатковій інформації та навчанні:

Чи потребуєте Ви додаткової інформації про нейроправи?

Які теми Вам було б цікаво вивчити?

Які форми навчання Вам більше підходять (вебінари, тренінги, майстер-класи, самостійне вивчення)?

5. Ваші коментарі та пропозиції:

Будь ласка, поділіться своїми думками та пропозиціями щодо використання невроправ у роботі з дошкільниками.

Дякуємо за співпрацю!

Додаток Б.

Приклади невроправ для дошкільників

«Вушка»

Мета: *Енергетизація мозку.*

Розправляти і розтягувати зовнішній край кожного вуха однойменною рукою в напрямку вгору-назовні від верхньої частини до мочки вуха (п'ять разів). Промасажувати вушну раковину.

«Кулак – ребро – долоня»

Мета: *Розвиток міжпівкульної взаємодії, довільності, самоконтролю.*

Ведучий показує дитині три положення долоні на столі, які послідовно змінюють один одного: розкрита долоня на столі, долоня, стиснута в кулак, долоня ребром на столі. Спочатку вправа виконується разом з ведучим:

- а) долонею правої руки;
- б) долонею лівої руки;
- в) обома долонями одночасно.

При цьому змінюємо темп виконання, то, прискорюючи, то, сповільнюючи його. Потім дитина виконує вправу самостійно.

«Вуха – ніс»

Мета: *Розвиток міжпівкульної взаємодії, довільності, самоконтролю.*

Лівою рукою візьміться за кінчик носа, а правою рукою – за протилежне вухо. Одночасно відпустіть вухо і ніс, хлопніть в долоні, змініть положення рук «з точністю до навпаки».

«Перехресні рухи»

Мета: *Розвиток міжпівкульної взаємодії, довільності, самоконтролю.*

Виконуйте перехресні координовані рухи одночасно правою рукою і лівою ногою (вперед, в сторони, назад). Потім зробіть те ж лівою рукою і правою ногою.

«Горизонтальна вісімка»

Ціль: *Розвиток міжпівкульної взаємодії, довільності, самоконтролю.*

Намалюйте в повітрі в горизонтальній площині будь-яку цифру три рази спочатку однією рукою, потім іншою, потім обома руками одночасно.

Додаток В.

Ігри для розвитку пам'яті у дітей дошкільного віку:

Гра «10 відмінностей».

Хороший варіант ігрових картинок для дітей, це - «знайди 10 відмінностей». Цей варіант можна ускладнити. Спочатку показати для запам'ятовування одну картинку (приблизно півхвилини), потім показати другу. Дітям необхідно знайти, що змінилося.

Гра «Портрет».

З групи вибирається ведучий. Його вигляд необхідно запам'ятати. Після чого, ведучий виходить за двері і там що-небудь змінює у своєму образі. Він повертається, і діти вгадують, що змінилося в його зовнішності. Те ж саме можна зробити з лялькою чи будь-якою іншою іграшкою.

Гра «Опис».

Гарна і невимушена гра для розвитку пам'яті у дітей. Вихователь загадує предмет, лише за його ознаками діти повинні віднайти його в групі.

Гра «Танцювальний гурток».

Ця гра розвиває рухову пам'ять у дітей. Під веселу музику дорослий показує дітям який - небудь рух. Наприклад, присідає, встає і розводить руки в сторони. Малюкам необхідно його повторити. Рухи

можна ускладнювати і навіть придумати цікавий танець.

Гра «Спробуй, повтори!»

Беремо рахункові палички. Дорослий викладає з них певну композицію і дає час дитині її запам'ятати. Потім малюк повторює цю композицію зі своїми рахунковими паличками. Можна помінятися ролями. У цій грі можна використовувати не тільки рахункові палички, а й намистинки, сірники.